

УДК 821.112.2(436)

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 02.12.2020 р.

Фінансування [Financing] – самофінансування [self-financing]

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism] – 05.12.2020 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text] – 99.25 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2021.39.05>

ПОЛІТИКА І МОРАЛЬ В РОМАНІ РОБЕРТА МЕНАССЕ «СТОЛИЦЯ»

Іван Петрович Мегела (м. Київ, Україна)

imegela@ukr.net

доктор філологічних наук, професор кафедри зарубіжної літератури

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

(Міністерство освіти і науки України)

01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Стаття присвячена висвітленню проблеми взаємозв'язку політики і моралі в романі відомого австрійського письменника Роберта Менассе «Столиця», який отримав книжкову премію Німеччини за кращий роман 2017 року. У центрі уваги аналіз підготовчих заходів по відзначення 50-річного ювілею заснування Єврокомісії – однієї з головних бюрократичних інституцій Євросоюзу.

Висвітлюється загальна ситуація, що склалася довкола проекту ювілейних заходів у департаменті культури й освіти, досліджуються різні погляди на форму проведення цієї акції, виходячи із засадничих положень Єврокомісії в контексті історичної пам'яті та внутрішніх суперечностей всередині бюрократичного апарату. Розкривається зміст головного гасла проекту «Ніколи більше концтаборів!», що об'єднує минуле, (пам'ять про Освенцим, Голокост) і сучасне (реальний стан справ у Євросоюзі), з візією політичного облаштування спільного європейського дому в майбутньому.

У цьому взаємозв'язку аналізуються окремі положення доповіді професора з Відня Алоїса Ергарта, учасника «мозкового центру» Think Thank і своєрідного alter ego автора роману, як елементи загальної візії субстанціалізації єдиної Європи, що базується на подоланні суперечностей між наднаціональною політикою Євросоюзу і національними інтересами країн-учасниць.

Розкриваються особливості художнього простору «Столиці», з'ясовується, що багатоаспектність, багатошаровість твору породжує гібридну романну форму, в якій поєднанні елементи інтелектуальної прози, есеїстики, політичного памфлету, трилера.

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Політика і мораль в романі Роберта Менассе «Столиця» (Українською)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Мегела І. П. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

Важливим аспектом, який виділений в даній статті, є питання фікційності, вимислу, фактуальності в контексті загальної проблеми авторської і читацької гри, що відбувається у процесі смислопородження і текстосприйняття. Розкривається різнопланова конотація гротескового образу свині, яка бігає центром Брюсселя, як художнього прийому в поєднанні розрізнених сюжетних ліній твору, і як своєрідної метафори загального стану речей в столиці об'єднаної Європи.

Особистий внесок автора статті полягає у вибудові конструкту політики і моралі на матеріалі роману Роберта Менассе «Столиця», актуалізації ролі культури у збереженні історичної пам'яті, означенні моделювання дійсності як процесу текстопородження, створення фікційного світу шляхом поєднання художнього вимислу й документальності.

Ключові слова: політика, мораль, Єврокомісія, Євросоюз, Освенцим, культура, фікційність, вимисел, жанр, гібридність форми, сюжет, ідентичність, історична пам'ять, метафора, конотація, образ свині.

POLITICS AND MORALITY IN THE NOVEL “THE CAPITAL” BY ROBERT MENASSE

Ivan P. Megela (Kyiv, Ukraine)

DSc (Philology), Professor of Foreign Literature Department
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article illustrates the relationship between politics and morality in the novel «The Capital» written by the famous Austrian writer Robert Menasse, a recipient of the German Book Prize in 2017. The research focuses on the study of the preliminaries for the 50th anniversary of the European Commission, one of the principal bureaucratic institutions of the European Union.

The article highlights the anniversary celebration settings in the Department of Culture and Education. It considers different views on the event format in terms of the fundamental provisions of the European Commission with reference to historical memory and internal conflicts within the bureaucracy. The message of the primary slogan of the project “Concentration camps – never again!” is explained, integrating the past (remembrance of Auschwitz, the Holocaust) and the present (the real state of affairs in the

European Union) along with a vision of the prospective political establishment of the shared European community.

In this respect, some bullet points of the report made by the professor Alois Erhart from Vienna, a think tank member and the author's alter ego, represent a common view of substantialization of the united Europe based on overcoming contradictions between the European Union policy and the national interests of the member countries.

The research examines the peculiarities of the literary space in the «The Capital». It is determined that the complexity and diversity of the work produce a hybrid novel form, incorporating the features of the intellectual prose, essay, political pamphlet, and the thriller.

An important aspect, highlighted in the article, involves the issue of fiction, fabrication, factuality in terms of the author-reader game accompanying the process of sense generation and text perception. The connotation of a grotesque image of a pig running through the center of Brussels is examined from different perspectives, both as an artistic device implicated in distinct plot lines, and as a metaphor attributed to the overall state of affairs in the capital of the united Europe.

The researcher's **personal contribution** is to construct a framework of politics and morality based on Robert Menasse's novel «The Capital», emphasise the role of culture in preserving historical memory, define reality modeling as a process of text generation, create an imaginary world by combining fiction and documentary.

Keywords: politics, morality, European Commission, European Union, Auschwitz, culture, fiction, fabrication, genre, hybridity form, plot, identity, historical memory, metaphor, connotation, image of a pig.

Роман «Столиця» Роберта Менассе – літературна сенсація 2017 року – відзначений престижною премією Німеччини за кращу книгу року. Роман привертає увагу актуальністю тематики і широким спектром проблем, які в ньому висвітлюються.

Актуальність даної статті обумовлена злободенністю проблеми взаємозв'язку політики і моралі і її розкриттям в романі на прикладі функціонування управлінського апарату Євросоюзу. Деякі аспекти цієї проблеми побіжно висвітлювалися критиками, однак цілісного бачення її досі ще не було.

Новизна статті визначена самим об'єктом дослідження і полягає у спробі подати предметний комплексний аналіз означеної проблеми, дослідити, як поєднуються у зображенні Менассе реальна політика і мораль, наднаціональні й національні інтереси Євросоюзу з тими моральними

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznauvstva])

Політика і мораль в романі Роберта Менассе «Столиця» (Українською)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Мегела І. П. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

вимогами, що мають «постійний», універсальний характер і не залежать від конкретної ситуації, розкрити роль культури як важливого оціночного критерію, висвітлити жанрову природу «Столиці» як поєднання інтелектуальної прози, есеїстики, політичного памфлету, трилера.

Роберт Менасе – відомий австрійський письменник народився у Відні 1954 року в єврейській родині. Його батько був змушений 1938 року покинути країну, побоюючись переслідувань з боку нацистів і на батьківщину він повернувся вже тільки по війні. Історія родини наклала помітний відбиток на творчість Роберта Менасе, перу якого належать такі відомі романи, як «Реверс тяги». «Блаженні часи», «Крихкий світ», «Вигнання з пекла», збірки есе «Країна без властивостей» (про австрійську самосвідомість) та «Німецький театр мертвий».

В центрі оповіді нового роману Менасе «Столиця» – підготовка до відзначення 50-річчя від дня заснування Єврокомісії. Текст роману багатосаровий: тут є і детективна історія, і роздуми про політичне облаштування Євросоюзу, і міркування автора щодо таких вагомих суспільно-політичних тем, як фінансова криза, імміграція, брексіт. криза демократії тощо.

Крім чиновників вищого рангу з управлінського апарату в романі діє вбивця, який вчинив кримінальний злочин, але розслідування якого не відбувається, оскільки комісару поліції надійшов наказ «згори» негайно припинити провадження справи. Загадкове вбивство вчинив якийсь Матек Освецький. Отож, вбивця відомий, але хто його жертва – залишається загадкою і до кінця не зрозуміло, на кого він працює і від кого переховується. У творі є кілька сюжетних ліній, які спочатку здаються розрізненими, але згодом з'ясовується їх взаємозв'язок.

Все почалося з призначення грецької кіпріотки Фенії Ксенопоулоу на посаду керівника департаменту культури й освіти. Звучить начебто привабливо, хоча в реальній практиці від департаменту культури й освіти мало що залежить. Отож Фенія хоче влаштувати урочисте святкування таким чином, щоб підняти престиж інституції і продемонструвати свої організаторські здібності. Проект планується реалізувати під гаслом «Ніколи більше концтаборів!» і він має засвідчити магістральний курс Євросоюзу на розбудову наднаціональної держави. Але тут виникають проблеми: Менасе, занурює читача у світ європейської бюрократії і розкриває ту обставину, що

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Politics and Morality in the Novel "The Capital" by Robert Menasse (in Ukrainian)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Megela I. P. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

означена мета святкування ювілею сьогодні практично мало кого хвилює. Для загострення уваги на головній проблемі він включає у сюжет твору реальну подію – теракт ісламістів, що мав місце у травні 2016 року.

Роман написаний дотепно, іронічно і тому бюрократичний детектив, яким є по суті «Столиця», не перетворюється на нудний підручник з політології. Для того, щоб бути « в курсі справ», про які йдеться у романі, достатньо знати дві базові речі: що таке Освенцим і що таке Євросоюз. Останній виявляється не ідилічним об'єднанням рівноправних держав, а радше чимось на кшталт ковдри, яку країни-члени перетягують на себе, намагаючись отримати побільше вигоди. В гонитві за позитивними відгуками про свою діяльність, за престижними посадами та кар'єрними рекомендаціями, герої роману нехтують моральними принципами., втрачають відчуття реальності і часом не помічають цинічності своїх вчинків.

В офіційних бюрократичних розпорядженнях означений проект фігурує як креативний захід з високим рейтингом. Хоча не зовсім зрозуміло: чи це карикатура на каяття всіх перед усіма, чи туга за істинним розкаянням?

У перших рецензіях на роман головна увага зосереджувалася на критиці інституцій Євросоюзу та на баченні письменника перспектив «європейської республіки» «Столицю» охрестили «першим романом про ЕС»[23; 3].

Зокрема, відзначалося, що «У своєму романі Роберт Менасе перетворює рутинну лихоманку в Євросоюзі на захопливий сюжет. Сатирично змальовуючи брюсельського Молоха, письменник подає водночас своє бачення постнаціональної Європи» [2].

Впливовий німецький критик Денис Шек назвав «Столицю» «любовним листом Європі»,* зазначивши при цьому, що Менасе блискуче відтворив функціонування Єврокомісії, мовби він і сам працював у ній* [20].

В німецькій літературі є романи про Боннську республіку («Теплиця» Вольфганга Кеппена), про Берлінську республіку («Повідомлення для всіх» Міхаеля Кумпфмюллера), але такого широкоформатного епічного твору про Євросоюз досі ще не було. І ось тепер ця тема знайшла свого вдячного автора. Роберт Менасе впродовж двох десятиліть займається вивченням політичного устрою Євросоюзу. Він автор пристрасного трактату «Європейський повпред» (2012), активний учасник публічних дискусій на цю тему, 21 березня 2017 року він виголосив у Європейському парламенті святкову

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Політика і мораль в романі Роберта Менасе «Столиця» (Українською)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Мегела І. П. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

промову з нагоди 60-річчя Римського Договору, в якій виклав свою візію майбутньої Європи. Менасе два роки прожив у Брюсселі і знає світ європейської столиці «з середини».

В одному інтерв'ю, на запитання кореспондента, як він прийшов до ідеї написання такого твору, Менасе пояснив, що першопоштовхом послужило прагнення розібратися у природі «єврократа»: бажання зрозуміти його стиль життя, його світоспримання, побачити як організований його робочий день, які він виконує свої функціональні обов'язки. На цій підстав й зродився бестселер [17]. Герої твору – єврокомісари та співробітники апарату єврокомісії, літній в'язень Освенцима, австрійський бізнесмен з торгівлі свининою, польський релігійний фанатик, комісар брюссельської поліції, віденський професор і – заочно – чийсь непізнаний труп.

Незважаючи на те, що роман розпочинається з кримінального злочину, головна детективна інтрига суто бюрократична: чи вдасться Єврокомісії об'єднати зусилля 28 комісарів, щоб підняти престиж департаменту культури? Завдання виявляється не з нелегких, оскільки навіть у самому департаменті не всі працівники розуміють заради чого все це робиться. Те, що Єврокомісія була створена на руїнах Другої світової як наднаціональний орган, покликаний збалансувати інтереси країн-членів та не допустити повторення Освенциму, в романі пам'ятають хіба що бельгійський в'язень концтабору Давид де Вр'єнд, який пережив Голокост і тепер повинен переїхати зі свого брюссельського помешкання до пансіону для літніх людей, та віденський професор – політолог на пенсії Алоїс Ергарт.

Столицею Євросоюзу, як відомо, є Брюссель. Тут функціонують такі головні його інституції, як Рада Європи, Європарламент, Єврокомісія. Однак значна частина європейців сприймають ЄС як певну абстракцію, як щось аморфне, безособове. Політичні рішення, які виходять з Брюсселя, порівнюються з національною політикою країн-членів. Проте національна політика має своє обличчя, своїх виконавців, вона висвітлюється в ЗМІ, в той час, як Брюссель асоціюється з якоюсь зовнішньою владою, яку втілюють бюрократи у столиці якоїсь наддержави. При цьому виникає абсурдна ситуація, оскільки ідея європейської єдності сприймається як конкретна річ, а ідея національної ідентичності і національних інтересів надто абстрактна. Слід зазначити, що проект об'єднаної Європи втілювався поступово впродовж

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Politics and Morality in the Novel "The Capital" by Robert Menasse (in Ukrainian)**[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]**© Megela I. P. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

60 років. ЄС стало першим політичним об'єднанням, що виникло не на економічній основі, виходячи з динаміки розвитку продуктивних сил, а постало, так би мовити, з чисто логічних міркувань, на базі спільного історичного досвіду. Отож ЄС – унікальний політичний проект, який являє собою логічну когерентну відповідь на можливі тенденції розвитку в майбутньому, а саме: на глобалізацію, яка вимагає ліквідації національних кордонів та обмеження національного суверенітету заради наднаціональної політики. Згідно Менасе, націоналізм зруйнував класичну європейську цивілізацію і мільйони людей стали жертвами міждержавних конфліктів. «Отці» об'єднаної Європи (Жан Моне, Вальтер Голльштайн) могли спертися на трагічний історичний досвід, стверджуючи, що для об'єднання країн необхідно побороти націоналізм. Однак, починаючи з 2010 року у процесі реалізації зазначеної ідеї стали проявлятися негативні тенденції: вирішення транснаціональних проблем, які постали перед країнами-учасницями Євросоюзу, а також намічені співтовариством перспективи спільного розвитку ще не спрацьовують, в той час як національні рішення вже мало ефективні.

Художній простір роману дедалі розширюється, окремі сюжетні лінії сягають в глибину історії, зокрема, коли йдеться про драматичне життя Давида де Вр'єнда і його батьків, замордованих у концтаборі. Кожний елемент мозаїчної картини сам по собі доречний, функціональний і художньо вдало виписаний. Хоча подібна багатоплановість приводить інколи до індиферентності, до зміщення фокусу уваги з головної проблеми.

Багатоаспектність проблем, піднятих у «Столиці», породила гібридну жанрову форму твору: тут має місце поєднання інтелектуальної прози, есеїстики, політичного памфлету та тріллера «Роберт Менасе балансує в «Столиці» на високому канаті, протягнутому між кримінальним і суспільно-політичним романом» [18].

Привертає увагу оригінальний спосіб, в який Менасе знайомить читачів зі своїми героями: він збирає їх разом одразу на початку твору, змальовуючи їх реакцію на екстраординарну подію – біганину центром європейської столиці вгодованої свині. Фокус зображення зміщується від одного героя до іншого, оскільки всі вони різні люди, як за своїм соціальним статусом, так і за культурним розвитком, у них різні уподобання, вони належать до різних

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Політика і мораль в романі Роберта Менасе «Столиця» (Українською)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Мегела І. П. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

віросповідань, зрештою, вони різні за віком і статтю. Одні з них – типові офісні клерки, які відключають датчик протипожежної охорони на сходовому майданчику, щоб потайки покурити і заодно обговорити тупого начальника; інші – явні кар’єристи, ще інші – правомірні охоронці порядку і не дуже правомірні бандити, є тут і професори й бізнесмени. З появою свині стає зрозуміло, що Менассе збирався створити масштабний євросоюзний роман, однак не зміг послідовно дотриматися канонів жанру, внаслідок чого твір перетворився на комедію ситуацій: улюблена книга президента Єврокомісії – роман «Людина без властивостей» Роберта Музіля, свиня, що бігає Брюсселем, – мало не метафора Євросоюзу, який є для одних порятунком і надією на майбутнє, а для інших – джерело соціально-політичних проблем.

Святкування ювілею Єврокомісії нагадує «паралельну» акцію із славетного роману Роберта Музіля «Людина без властивостей». Паралель тут цілковито доречна, оскільки тут і там йдеться про розпад звичного світопорядку внаслідок зіткнення наднаціональних і національних інтересів. Зазначена паралель докладно висвітлена у статті Я. Шіна та М. Чаплака [19]. Сьогоднішні європейські країни так само перебувають під тиском необхідності змін, як це мало місце в Австро-Угорській монархії. Символічно, зокрема, й те, що Фенію колеги іронічно називають Ксено (як і героя роману Музіля). Однак департамент культури й освіти, який вона очолює, не престижний підрозділ Єврокомісії, він немає свого бюджету і не впливає на загальні рішення.

Розробник проекту ювілейних заходів референт Мартін Сусманн влучно назвав департамент культури «Носимим ковчем», виходячи з того, що ковчег немає чіткої мети і постійно маневрує залежно від кон’юнктури, і прагне тільки одного: як вижити і зберегти своїх пасажирів. Згідно твердження Томаса Куріановича «Роман демонструє дивовижне ігнорування культури всередині бюрократичного апарату Євросоюзу, хоча саме культура є тією засадою, на якій базується проект повоєнної Європи»* [9]. Прикметно, що саме меланхоліку Мартіну Сусману прийшла в голову ідея зробити центром урочистостей Освенцим, аби підняти престиж Єврокомісії і записати акцію до активу як виконання почесної моральної місії. Народжується думка, що подоланню національної погорди може посприяти запрошення на урочистості в’язнів Освенцима та тих, хто пережив Голокост, адже вони не лише живі

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Politics and Morality in the Novel “The Capital” by Robert Menasse (in Ukrainian)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Megela I. P. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

свідки злочину концтаборів, але й безпосередні очевидці реалізації ідеї подолання трагічного минулого Європи, так би мовити, хранителі вічно діючого договору: «Ніколи більше концтаборів – це Європа! Ми – мораль історії». Як зазначає Пауль Яндль «З глибини історії роман прагне надати легітимності політичному утворенню, що має назву Євросоюз» [4].

«Жертви були тут з усіх країн Європи, всі носили одні й ті ж смугасті роби, всі жили в тіні однієї й тієї ж смерті, всі, хто якимось чином вижив, мали одне й те саме бажання, а саме: забезпечити на всі майбутні часи визнання прав людини. Ніщо в історії так міцно не зв'язувало різні ідентичності, образи думок і культури Європи, релігії, різні так звані раси і колись ворогуючі світогляди, ніщо не створило настільки фундаментальну спільність всіх людей, як досвід Освенциму» [12]. Але не тільки минуле, майбутнє Євросоюзу теж пов'язане з Освенцимом. Уве Шютте в газеті «Вінер Цайтунг» наголошує на необхідності осмислення цієї проблеми, як моделі для постійного морального запиту і політичного завдання Євросоюзу, щоб клятва «ніколи більше» не перетворилася на формулу для недільних промов, а була функціоналізована як провідна лінія політики Євросоюзу позбавленої національного мислення» [22]. А Томас Куріанович наголошує на тому, що заходи із святкування ювілею Єврокомісії і клятва «ніколи більше!» повинні постійно нагадувати про жахливе минуле, щоб назавжди викреслити з нашої європейської історії, з нашого спільного європейського життя геноциди і війни, ненависть і народовбивство, брехню і зраду» [9].

Однак національні інтереси країн-членів у Раді Європи не узгоджуються з наднаціональною візією майбутнього. Намагання поєднати політику з мораллю приречене на невдачу, оскільки політика будується насамперед з врахуванням численних зовнішніх факторів [8]. У Європейській Раді – вищому представницькому органі Євросоюзу – подібний проект вважають образою національних інтересів країн-учасниць і розцінюють його як фактор нестабільності всередині Євросоюзу. Президент Єврокомісії, який хоч і запевняє, що підтримує проект, що він зацікавлений у його реалізації, насправді виявляється не то корупціонером, не то циніком, а чи просто реалістом, коли зіштовхується з апаратними іграми, конкуренцією та інтригами всередині бюрократичного апарату.

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Політика і мораль в романі Роберта Менасе «Столиця» (Українською)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Мегела І. П. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

Роман Менассе – не лише про можновладців та про їхні інтриги, письменник змалював загальну картину функціонування бюрократичного апарату Євросоюзу, подав свою візію майбутнього Євросоюзу як цілісної політичної структури. «Мораль не є політичною програмою! Однією мораллю європейську республіку не побудуєш». З його погляду політична візія має щось спільне з ідеалізмом, в той час, як реальна політика базується на іншій, прагматичній стратегії.

З одного боку, ювілейний проект – своєрідне застереження від небезпеки відцентрових сил, а з іншого, його невдача породжена спротивом конкуруючих бюрократичних структур. Президент Єврокомісії прирікає проект на самозгасання, коли підключає до його реалізації Раду Європи, Європарламент. Виникає колізія: поляки не хочуть, щоб їх ототожнювали з Освенцимом, оскільки вважають, що вся вина за скоєні злочини лежить на німцях. А чому саме єврейська тема, запитують інші? Чому не спорт? Австрійці також проти, вони не хочуть, щоб їх асоціювали з німцями, адже це не їх концентраційний табір та й розташований він на польській території. Мають свої застереження до проекту і чехи і словенці. Мусульмани, які проживають на території Німеччини, вважають несправедливим фокусування уваги інституцій Євросоюзу виключно на долі євреїв. «Те, що проект Мартіна Сусмана врешті-решт розпорошився в бюрократичних інстанціях Єврокомісії слід сприймати як критику системи влади і марнославства» [15].

За іронією долі, коли проект перебував на стадії практичного втілення, Мартин Сусман раптом опиняється біля лікарняного ліжка свого брата Флоріана, який потрапив в автомобільну аварію, їдучи з Відня до Угорщини. Він хотів допомогти біженцям, які виходили з треку на автобані і тут до його авто ззаду врізалось таксі, оскільки його водій дуже поспішав заробити на цій ситуації. Промовиста сцена, коли мусульманка в традиційній паранджі витягає Флоріана з палаючого автомобіля, повертає його до свідомості і відносить затим на руках немов свята Богородиця, на узбіччя траси. Символічна ікона, в якій на мить сходяться Схід і Захід. Менассе означив цією сценою ще одну важливу проблему: імідж Євросоюзу як землі обітованої в очах іммігрантів.

Критики закидають письменникові, що в своєму творі він більше есеїст, ніж романіст, що його твір – не роман, а політичний маніфест* [1].

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Politics and Morality in the Novel "The Capital" by Robert Menasse (in Ukrainian)**[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]**© Megela I. P. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

Розгорнулася ціла дискусія з приводу неточного цитування місця і часу письменником одного з висловлювань «отця» Євросоюзу Вальтера Голльштайна. Відповідаючи на подібні закиди, Менассе заявляє, що він писав художній твір, в якому діють інші закони, ніж у науковому дослідженні. Щодо проблеми фікційності, вимислу, документальності, то тут слід наголосити на тому, що в романі йдеться про «Менассів Брюссель», не про якісь реальні історичні постаті, а про «протагоністів», зображувані події тут не прив'язані до якогось конкретного часу: минуле і сучасне накладаються одне на одного, створюючи ефект реального, теперішнього, сьогочасного [24]. Докоряють письменнику також за те, що його твір зорієнтований на масового читача. Переважають, однак, позитивні відгуки. Відзначається, що в романі закладено глибокий смисл, що в ньому є "чимало чудових ідей, і, що написаний він дотепно захопливо, художньо переконливо» [16].

Слід зазначити, що Менассе моделює дійсність відповідно до свого задуму й естетичного ідеалу, не претендуючи на абсолютну об'єктивність. Водночас, згідно В. Шміда, з наратологічної точки зору, накопичення даних про фікційний світ активізує когнітивну діяльність читача [21].

Маємо майстерно змальовану наглядну картину діяльності бюрократичного апарату єврокомісії, так би мовити, прояв фіктивного у фікційному світі, коли один чиновник розмірковує над тим, як би вигідніше підписати контракт на поставку делікатесних свинячих вušок до Китаю, інший – ламає собі голову над тим, як краще провести ювілейні заходи; а керівниця департаменту нудьгує в своєму кріслі і мріє якби швидше перейти до більш престижного відділу. Менассе з іронією змальовує рутинну працю чиновників, ласих до влади і грошей, які іноді взагалі не розуміють, що відбувається поза їх робочими столами. Для когось з них визначальним є вибір ресторану, в якому можна вигідно провести перемовини в обідній час, а для когось іншого екзистенційною проблемою виявляється поспішний секс у перерві між перемовинами, що зводить на один рівень інстинкти і почуття.

Об'єднати розрізнені сюжетні лінії вдається вкінці твору завдяки темі колективної історичної пам'яті. На військовому цвинтарі біля могили борця Руху Опору Брунфаута зустрічаються його онук Еміль, комісар поліції з прикметним прізвиськом Мегре, який втратив віру в дієвість інституцій правопорядку, бачимо тут і колишнього в'язня Освенцима Давида де Вр'єнда,

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Політика і мораль в романі Роберта Менассе «Столиця» (Українською)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Мегела І. П. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

який здійснює ритуальну прогулянку повз символічне місця пам'яті перед тим, як переїхати до пансіону для літніх людей, тут прогулюється професор – пенсіонер з Відня Алоїс Ергарт, член «аналітичного центру» Think Tank, обмірковуючи економічні і геополітичні прогнози для «Нового Євросоюзу». Доповідь професора – кульмінація роману, своєрідна візія майбутнього Європи: сучасна демократія вже не потребує національних економік, Європа змушена буде розвиватися як соціальний і фіскальний союз, щоб не скотитися до расизму і популізму. Тому, на думку професора, «Євросоюз повинен збудувати для себе нову столицю, чітко сплановану, ідеальну. Це повинно бути нове місто, побудова якого має засвідчити могутність Євросоюзу, а не залишатися старою імперською чи наднаціональною столицею, в якій він тільки орендатор і Виходячи з спільної пам'яті, столицю слід побудувати на місці концтабору Освенцим» [12]. Ці аргументи професора, якому відведена роль своєрідного блазня, залишаються однак без належної уваги тих, кому вони адресовані.

Після провалу проекту Фенія Ксенопоулоу переходить до іншого департаменту, який відає міжнародною торгівлею, але для цього їй доведеться поміняти грецьке громадянство на кіпріотське, що, звісно, спричиняє кризу ідентичності. Вихід з кризи Фенія знаходить у шлюбі з німцем Каї-Уве-Фріге, чиновником з департаменту торгівлі: тобто, маємо такий собі шлюб з кар'єрного розрахунку.

Початкова глава роману Роберта Музіля «Людина без властивостей» відкривається промовистим епіграфом – «З такого нічого вартісного не виходить» [14]. Оскільки, як зазначає Тобіас Лейкул, «майбутнє Євросоюзу подане не надто в рожевих тонах».[11], то напрошується запитання: чи не є в цьому контексті роман Менассе песимістичним вердиктом політичній Європі? Менассе – пристрасний прихильник постнаціональної єдиної Європи. Він не політик, а романіст, він вірить у музілеве передчуття чогось можливого. Тобто, осмислення можливого може саме по собі справляти враження якоїсь реальної дії. Отже, можливе породжене тим, що реально існує, і, те, що може відбутися окреслює перспективу реального. Тут доречно буде скористатися поняттям авторської і читацької гри, що відбувається у процесі текстопородження і текстосприйняття. «Авторська гра полягає у сотворенні світу, який неможливо сприйняти перцептуально, який містить «елементи, що

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Politics and Morality in the Novel "The Capital" by Robert Menasse (in Ukrainian)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Megela I. P. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

екзистенційно не реалізуються», але який сприймається як реальний згідно правил, пропонованих автором» [6]. В кінці роману ніхто так і не знає, як ці окреслені процеси втілюватимуться в майбутньому. Заключна фраза роману багатозначна, французькою мовою вона звучить як «А suivra» («Далі буде»).

А як же містична свиня? Вона бігає столицею Європи, немов якийсь привид, чи просто, як тварина, що вирвалася на волю. Як це все звести до купи? Взаємозв'язки, можливо, й не зовсім обов'язкові, але без них панорамна картина розпадається.

Цю фразу можна витлумачити поетологічно стосовно сьогоденного Євросоюзу. У романі «Столиці» постає грандіозна комічна картина. Це водночас критична ревізія сучасного стану Євросоюзу, його своєрідна голограма [23]. Клаус Цейрінгер називає «Столицю» «романом напередодні» [26]. Про «переддень» пише також Стефан Вінклер у газеті «Кляйне Цайтунг», акцентуючи увагу на кризі демократії напередодні проблеми з біженцями [25]. Звісно, увага бульварної преси більше прикута до курйозної сцени з свинею і поза увагою залишаються такі гострі проблеми Євросоюзу, як боротьба за контракти поставок свинини до Китаю між загальноєвропейськими продуцентами та лобістами окремих країн, відхід з життя останніх в'язнів Освенцима як завершення «добі сорому», загроза розпаду Євросоюзу внаслідок ренаціоналізації, забуття молодим поколінням трагічного історичного минулого тощо. В такому діагнозі немає чогось сенсаційно нового. Найбільша заслуга Менасе в тому, що у своєму романі він зумів розкрити механізм кризових явищ всередині Євросоюзу, які вже давно перетворилися на загальну кризу демократії, а також те, як він обґрунтовує ці проблеми, як їх висвітлює, як подає широкому читацькому загалу.

Як свого часу Гайміто фон Додерер – творець «тотального» роману – Менасе змалював широке епічне полотно з окремих постатей, людей з різних сфер діяльності, різної долі, які або безпосередньо пов'язані бюрократичними обов'язками як виконавці ювілейного проекту, або ж опосередковано, як випадкові свідки кримінального злочину.

Письменник губиться місцями в деталях і читач не завжди чітко вловлює хід його думок. Однак у романі чимало цікавих моментів, дотепних сцен, філософських роздумів, хоча зустрічаються й такі місця, що нагадують

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Політика і мораль в романі Роберта Менасе «Столиця» (Українською)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Мегела І. П. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

зібрання політичних есе, які мовби зависають між політичною сатирою і кліше.

Наприклад, чиновники оперують клішованим словом «культура», коли йдеться про департамент Єврокомісії. в той час як «освіта», не менш важлива складова цієї інституції, залишається на задньому плані, хоча саме у цій сфері помітні найбільші здобутки (програма Еразмус). Менасе прагне переконати читача, що повна правда – протилежність кліше» [13].

Свиня, яка бігає центром Брюсселя, – вдалий художній прийом, так само, як і містичний кримінальний випадок. Політичні ігри, закулісні апаратні інтриги, втягують читача в авторську гру і налаштовують його на прийняття ігрової конвенції, на згоду умовно вірити у вимисел автора на основі його уяви про можливе, а це активізує творчу уяву читача, розкриває йому механізм функціонування бюрократичних інституцій Євросоюзу.

Сакраментальна свиня у романі Менасе сприймається як багатозначна метафора. Її конотація багатопланова – від символу щастя – до чогось брудного, від лайливого «нациська свиня» – до зневажливого й образливого «жидівська свиня». Менасе означає всі ці конотації, але не робить їх визначальними; свиня присутня в романі і як певний речовий доказ, і як свідок кримінального злочину. Адже це свинство, коли комісар поліції змушений припинити розслідування за вказівкою «згори», оскільки, як з'ясовується, сліди цього замовного вбивства ведуть у мережу, де переплітаються інтереси ватиканських таємних ескадронів смерті з відповідними структурами НАТО по боротьбі з міжнародним тероризмом.

Загальний висновок. Найбільше досягнення письменника у романі «Столиця» полягає в тому, що він зумів показати механізм прийняття політичних рішень, функціонування бюрократичного апарату ЄС, не як якогось бездушного монстра, що прихований за суворими нормами й приписами, а як систему інституцій, які управляються великою кількістю службовців, серед яких чимало кар'єристів, ідеалістів, марнославців, циніків, для яких особиста кар'єра. власний добробут часом важливіші, ніж засадничі принципи ЄС. Менасе оживив цей наднаціональний апарат, вдихнув в нього душу, акцентувавши при цьому увагу на важливості моралі, яка належачи до світу культури, як «друга природа людини», постає особливим, вищим рівнем внутрішніх детермінацій, сукупністю загальнозначущих норм, надзавданням

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Politics and Morality in the Novel "The Capital" by Robert Menasse (in Ukrainian)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Megela I. P. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

якої є забезпечення нерозривного зв'язку між осмисленим історичним минулим і прогнозованим майбутнім, виходячи з контексту подальшої субстанціоналізації Євросоюзу.

Література:

1. Freudenstein, Roland. «Wie Robert Menasse Europa kaputt schreibt.» *Der Tagesspiegel*, <https://www.tagesspiegel.de/politik/die-zukunft-von-europa-wie-robert-menasse-europa-kaputtschreibt/20843276.html>
2. Heidbohmer, Carsten. «Wahnsinn Europa: Darum sollten Sie sich den Buchpreis gewinner anhören.» *Stern*, <https://www.stern.de/kultur/hoerbuchtipps/hoerbuch-kritik--die-hauptstadt--von-robert-menasse-7760042.html>
3. Isenschmidt, Andreas. «Herrliche Drittmittelgedanken» [Rezension zu Die Hauptstadt], *Zeit Online* (06.09.2017), <https://www.zeit.de/2017/37/robert-menasse-die-hauptstadt-roman>.
4. Jandl, Paul. *Neue Zürcher Zeitung*, <https://qoshe.com/gazete/neue-zurcher-zeitung>
5. Jaenner, Herald. «Robert Menasses grosser Eu-Roman ist ein leidenschaftliches Plädoyer.» *Frankfurter Rundschau* (13.09.2017), <https://www.fr.de/kultur/literatur/diese-glueckliche-langeweile-friedens-11029464.html>
6. Isenschmidt, Andreas. «Herrliche Drittmittelgedanken» [Rezension zu Die Hauptstadt], *Zeit Online* (06.09.2017), <https://www.zeit.de/2017/37/robert-menasse-die-hauptstadt-roman>.
7. Клейменова, В. Ю. «Фикциональность и вымысел в тексте.» *Известия РГПУ им. А. И. Герцена* 143 (2011): 94–102.
8. Кулинченко, В. А. *Политика и мораль: особенности и проблемы взаимодействия*, <https://cyberleninka.ru/article/n/politika-i-moral-osobennosti-i-problemy-vzaimodeystviya/viewer>
9. Kurianowicz, Tomasz. «Ein hoch auf die europäische Fortwurschtelei.» *Die Zeit* (Oktober, 2017), <https://www.zeit.de/kultur/literatur/2017-10/deutscher-buchpreis-robert-menasse-die-hauptstadt-preistraeger>.
10. Heidbohmer, Carsten. «Wahnsinn Europa: Darum sollten Sie sich den Buchpreis gewinner anhören.» *Stern*, <https://www.stern.de/kultur/hoerbuchtipps/hoerbuch-kritik--die-hauptstadt--von-robert-menasse-7760042.html/>
11. Lehmkuhl, Tobias. «Im Schweinsgalopp durch Brüssel.» *Tages-Anzeiger* (Oktober, 2017), <https://www.tagesanzeiger.ch/kultur/buecher/im-schweinsgalopp-durch-bruessel/story/30973364>.
12. Menasse, Robert. *Die Hauptstadt: Roman* (Suhrkamp, Berlin, 2017), 458.
13. Menasse Robert. «Die ganze Wahrheit ist oft das Gegenteil von Klischee.» *Deutsche Welle* (09.10. 2017), www.dw.com.

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznawstva])

Політика і мораль в романі Роберта Менасе «Столиця» (Українською)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Мегела І. П. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

14. Musil, Robert. «Der Mann ohne Eigenschaften, Erstes Buch.» *Project Gutenberg-de*, www.projekt-gutenberg.org
15. Otte, Carsten, «Mehr als Gurkenkrümmungsgrade.» *Die Tageszeitung* (September, 2017), <http://www.taz.de/Die-Hauptstadt-von-Robert-Menasse/!5445063/>
16. Pfoser, Krisina. ««Die Hauptstadt» von Robert Menasse.», <https://oe1.orf.at/artikel/636889/Die-Hauptstadt-von-Robert-Menasse>
17. Roelcke, Eckhard. «Deutscher Buchpreis für Robert Menasse.» Deutschlandfunk Kultur, https://www.deutschlandfunkkultur.de/deutscher-buchpreis-fuer-robert-menasse-bruessel-ist.1013.de.html?dram:article_id=397825
18. «Die Hauptstadt: Roman von Robert Menasse.» *Suhrkamp / Insel*, https://www.suhrkamp.de/buecher/die_hauptstadt-robert_menasse_46920.html
19. Shin, Jiyoung, Chraplak, Marc. Robert Menasses EU-Roman «Die Hauptstadt» (2017), https://weimarer-beitraege.de/wp-content/uploads/2020/03/WB_2020_1_Shin_Chraplak_prev.pdf
20. Scheck, Denis. «Robert Menasse Die Hauptstadt.» *Tagesspiegel* (17.12.2017), <https://www.tagesspiegel.de>.
21. Шмид, В. *Нарратология* (Москва, Языки славянской культуры, 2003), 312.
22. Schütte, Uwe. «Kosmopolitismus und Kleinstaaterei.» *Wiener Zeitung* (September, 2017), https://www.wienerzeitung.at/themen_channel/literatur/buecher_aktuell
23. Teutsch, Katharina. «Robert Menasse /Die Hauptstadt. Ein Europa- Bild als Hologram.» *Deutschlandfunk* (08.10.2017), www.deutschlandfunk.de
24. Tilmann, Koppe. «Fiktive Tatsachen.» *Fiktionalität. Ein interdisziplinäres Handbuch*. Hrsg. Tobias Klauk und Tilmann Koppe (Berlin: De Gruyter, 2014): 197-198.
25. Winkler, Stefan. «Deutscher Buchpreis für Robert Menasse.» *Kleine Zeitung* (Oktober, 2017), https://www.kleinezeitung.at/kultur/buecher/5299725/Auszeichnung_Deutscher-Buchpreis-fuer-RobertMenasse
26. Zeyringer, Klaus. «Die Hauptstadt‘ von Robert Menasse: Brüsseler Mosaik.» *Der Standard* (September, 2018), <https://derstandard.at/2000063486433/Die-Hauptstadt-von-Robert-Menasse-Bruesseler-Mosaik>.
27. Мегела, І. П. «Метаморфози жанру: психограма серійного вбивці (на матеріалі роману «Тиша» Роберта Рааба.» *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики* 33 (2018): 60-71.
28. Мегела, І. П. «Принципи смислотворення у філософській казці Германа Гессе «Перетворення Піктора».» *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики* 35 (2019): 45-59.

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Politics and Morality in the Novel "The Capital" by Robert Menasse (in Ukrainian)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Megela I. P. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

References:

1. Freudenstein, Roland. «Wie Robert Menasse Eoropa kaputt schreibt.» *Der Tagesspiegel*, <https://www.tagesspiegel.de/politik/die-zukunft-von-europa-wie-robert-menasse-europa-kaputtschreibt/20843276.html>
2. Heidbohmer, Carsten. «Wahnsinn Europa:Darum sollten Sie sich den Buchpreis gewinner anhoren.» *Stern*, <https://www.stern.de/kultur/hoerbuchtipps/hoerbuch-kritik--die-hauptstadt--von-robert-menasse-7760042.html>
3. Isenschmidt, Andreas. «Herrliche Drittmittelgedanken» [Rezension zu Die Hauptstadt], *Zeit Online* (06.09.2017), <https://www.zeit.de/2017/37/robert-menasse-die-hauptstadt-roman>.
4. Jandl, Paul. Neue Zurchner Zeitung, <https://qoshe.com/gazete/neue-zurcher-zeitung>
5. Jaenner, Herald. «Robert Menasses grosser Eu-Roman ist ein leidenschaftliches Plaedoyer.» *Frankfurter Rundschau* (13.09.2017), <https://www.fr.de/kultur/literatur/diese-glueckliche-langeweile-friedens-11029464.html>
6. Isenschmidt, Andreas. «Herrliche Drittmittelgedanken» [Rezension zu Die Hauptstadt], *Zeit Online* (06.09.2017), <https://www.zeit.de/2017/37/robert-menasse-die-hauptstadt-roman>.
7. Klejmenova, V. Ju. «Fikcional'nost' i vymysel v tekste.» *Izvestija RGPU im. A. I. Gercena* 143 (2011): 94–102.
8. Kulinchenko, V. A. *Politika i moral': osobennosti i problemy vzaimodejstvija*, <https://cyberleninka.ru/article/n/politika-i-moral-osobennosti-i-problemy-vzaimodeystviya/viewer>
9. Kurianowicz, Tomasz. «Ein hoch auf die europäische Fortwurschtelei.» *Die Zeit* (Oktober, 2017), <https://www.zeit.de/kultur/literatur/2017-10/deutscher-buchpreis-robert-menasse-die-hauptstadtpreistraeger>.
10. Heidbohmer, Carsten. «Wahnsinn Europa:Darum sollten Sie sich den Buchpreis gewinner anhoren.» *Stern*, <https://www.stern.de/kultur/hoerbuchtipps/hoerbuch-kritik--die-hauptstadt--von-robert-menasse-7760042.html/>
11. Lehmkuhl, Tobias. «Im Schweinsgalopp durch Brüssel.» *Tages-Anzeiger* (Oktober, 2017), <https://www.tagesanzeiger.ch/kultur/buecher/im-schweinsgalopp-durch-bruessel/story/30973364>.
12. Menasse, Robert. *Die Hauptstadt: Roman* (Suhrkamp, Berlin, 2017), 458.
13. Menasse Robert. «Die ganze Wahrheit ist oft das Gegenteil von Klische.» *Deutsche Welle* (09.10. 2017), www.dw.com.

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznawstva])

Політика і мораль в романі Роберта Менассе «Столиця» (Українською)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Мегела І. П. [Megela I. P.], imegela@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

14. Musil, Robert. «Der Mann ohne Eigenschaften, Erstes Buch.» *Project Gutenberg-de*, www.projekt-gutenberg.org
15. Otte, Carsten, «Mehr als Gurkenkrümmungsgrade.» *Die Tageszeitung* (September, 2017), <http://www.taz.de/Die-Hauptstadt-von-Robert-Menasse/!5445063/>
16. Pfoser, Krisina. ««Die Hauptstadt» von Robert Menasse.», <https://oe1.orf.at/artikel/636889/Die-Hauptstadt-von-Robert-Menasse>
17. Roelcke, Eckhard. «Deutscher Buchpreis für Robert Menasse.» *Deutschlandfunk Kultur*, https://www.deutschlandfunkkultur.de/deutscher-buchpreis-fuer-robert-menasse-bruessel-ist.1013.de.html?dram:article_id=397825
18. «Die Hauptstadt: Roman von Robert Menasse.» *Suhrkamp / Insel*, https://www.suhrkamp.de/buecher/die_hauptstadt-robert_menasse_46920.html
19. Shin, Jiyoung, Chraplak, Marc. Robert Menasses EU-Roman «Die Hauptstadt» (2017), https://weimarer-beitraege.de/wp-content/uploads/2020/03/WB_2020_1_Shin_Chraplak_prev.pdf
20. Scheck, Denis. «Robert Menasse Die Hauptstadt.» *Tagesspiegel* (17.12.2017), <https://www.tagesspiegel.de>.
21. Schmid, V. *Narratologija* (Moskva, Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2003), 312.
22. Schütte, Uwe. «Kosmopolitismus und Kleinstaaterei.» *Wiener Zeitung* (September, 2017), https://www.wienerzeitung.at/themen_channel/literatur/buecher_aktuell
23. Teutsch, Katharina. «Robert Menasse /Die Hauptstadt. Ein Europa- Bild als Hologram.» *Deutschlandfunk* (08.10.2017), www.deutschlandfunk.de
24. Tilmann, Koppe. «Fiktive Tatsachen.» *Fiktionalität. Ein interdisziplinäres Handbuch*. Hrsg. Tobias Klauk und Tilmann Koppe (Berlin: De Gruyter, 2014): 197-198.
25. Winkler, Stefan. «Deutscher Buchpreis für Robert Menasse.» *Kleine Zeitung* (Oktober, 2017), https://www.kleinezeitung.at/kultur/buecher/5299725/Auszeichnung_Deutscher-Buchpreis-fuer-RobertMenasse
26. Zeyringer, Klaus. «Die Hauptstadt‘ von Robert Menasse: Brüsseler Mosaik.» *Der Standard* (September, 2018), <https://derstandard.at/2000063486433/Die-Hauptstadt-von-Robert-Menasse-Bruesseler-Mosaik>
27. Megela, I. P. «Metamorfozy zhanru:psyhograma serijnogo vbyvci (na materialy romanu «Tysha» Roberta Raaba.» *Problemy semantyky, pragmatyky ta kognityvnoi' lingvistyky* 33 (2018): 60-71.
28. Megela, I. P. «Pryncypy smyslotvorennja u filosofskij kazci Germana Gesse «Peretvorennja Piktora».» *Problemy semantyky, pragmatyky ta kognityvnoi' lingvistyky* 35 (2019): 45-59.

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Politics and Morality in the Novel "The Capital" by Robert Menasse (in Ukrainian)

[Polityka i moral' v romani Roberta Menasse «Stolycja»]

© Megela I. P. [Megela I. P.], imegela@ukr.net